

ков: ХГЭУ, 2000. – 400 с.

51.Хохлов Н.П., Гиль С.Е., Приймак Л.И. Экономика предприятия. – Харьков: ИД «ИНЖЕК», 2005. – 196 с.

52.Дороніна М.С. Управління економічними та соціальними процесами підприємства. – Харків: ХДЕУ, 2002. – 431 с.

Отримано 25.08.2006

УДК 338 : 364

О.М.БІЛЯНСЬКИЙ, О.І.АСАДЧЕВ

*Міністерство будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства,
м.Київ*

КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Розглядаються питання реформування системи державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій на ринку комунальних послуг.

Виконання завдань, що витікають з Програми діяльності Кабінету Міністрів України "Назустріч людям", щодо забезпечення економічного зростання, поліпшення добробуту, підвищення рівня і якості життя громадян можна досягти, зокрема, шляхом створення умов для ефективного функціонування ринків комунальних послуг. Однією з передумов досягнення ефективності цих ринків є вдосконалення системи державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання на ринку, що перебуває у стані природної монополії.

Державна політика України щодо регулювання діяльності суб'єктів природних монополій базується на нормах Господарського кодексу України, Законів України "Про природні монополії", "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" та Указу Президента України "Про заходи щодо реалізації державної політики у сфері природних монополій".

Ці акти визначають основні засоби державної політики у сфері регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, зокрема ст. 12 Господарського кодексу визначено, що основними засобами регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є: ліцензування, патентування і квотування; сертифікація та стандартизація; застосування нормативів та лімітів; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

Державну політику регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у сфері житлово-комунального господарства реалізують:

- Антимонопольний комітет України та його регіональні структурні підрозділи;
- Міністерство будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства;
- Державна інспекція з контролю за цінами та її територіальні органи – державні інспекції з контролю за цінами в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі;
- Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації;
- виконавчі органи сільських, селищних, міських рад.

Основними недоліками існуючої системи, що обумовлюють неефективне державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій на ринку комунальних послуг, є:

- поєднання регуляторними органами несумісних функцій. Законодавчо не розмежовано компетенцію місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, що здійснюють як функції управління майном у житлово-комунальному господарстві, так і регулювання діяльності суб'єктів природних монополій. Поєднання цих функцій регуляторним органом не дозволяє досягти балансу інтересів споживачів та виробників комунальних послуг під час здійснення регуляторної політики;

- брак координації між центральними органами виконавчої влади, що мають регуляторні повноваження у сфері послуг централізованого постачання питної та гарячої води, централізованого опалення та водовідведення. Ефективність державної політики в цій сфері зменшується внаслідок нечіткого розподілу регуляторних повноважень між Антимонопольним комітетом, Міністерством будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства, Національною комісією регулювання електроенергетики, Міністерством палива та енергетики;

- відсутність нормативно-правових актів, які б чітко визначали принципи, методи, форми та процедури державного регулювання.

Отже, існуюча система державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій на ринку послуг водо-, теплопостачання та водовідведення є недосконалою, що зумовлює необхідність її розвитку.

Як свідчить досвід розвинених країн світу з ринковою економікою, регулювати діяльність суб'єктів природних монополій у сфері водо-, теплопостачання та водовідведення можна, застосовуючи дві основні моделі:

➤ перша, за якої регуляторні функції покладаються на спеціально

- утворений центральний регуляторний орган;
- друга, коли регуляторні функції виконують центральний орган виконавчої влади та виконавчі органи місцевого самоврядування або спеціально створені регіональні, місцеві регуляторні органи.

Перша модель застосовується у Великобританії, де приватизовані підприємства водопостачання та водовідведення, странах Балтії та країнах Південної Америки: Аргентині, Венесуелі, Перу, Чилі. У країнах Євросоюзу, СНД та Близького Сходу використовується друга модель регулювання як у сфері водопостачання та водовідведення, так і у сфері теплопостачання. У США більш поширеною є друга модель, зокрема у сфері водопостачання та водовідведення, хоча у сфері теплопостачання регулювання здійснюють регіональні агентства центрального регуляторного органу.

Отже, серед організаційно-правових структур чільне місце належить державному регуляторному органу, основним завданням якого є забезпечення балансу інтересів суспільства та держави, суб'єктів природних монополій та споживачів. На національні агенції (комісії) законодавчо покладаються функції: захисту інтересів споживачів щодо забезпечення їх комунальними послугами встановленого рівня якості, створення умов для належного функціонування суб'єктів господарювання на ринку, що перебуває у стані природної монополії, залучення інвестицій у розвиток житлово-комунального господарства громад.

Незважаючи на те, що системи державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій на ринку комунальних послуг у різних країнах світу мають певні відмінності, в основу загального принципу їх створення та діяльності покладено єдині (стандартні) організаційні підходи та понятійна база.

Для регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, що надають комунальні послуги, утворюються окремі регуляторні органи за напрямками водопостачання та водовідведення, електро- та теплопостачання (або лише теплопостачання).

Регуляторних органів у кожній з названих сфер може бути декілька, зокрема у сфері водопостачання та водовідведення: з питань якості питної води – інспекція, з питань захисту навколишнього середовища – агенція, з питань регулювання економічної діяльності водопостачальних підприємств – агенція (комісія).

Система державного регулювання та регуляторний орган зокрема мають відповідати таким міжнародно визнаним принципам: цілісності та координації, ефективності, адекватності, незалежності, відповідальності, прозорості та врахування громадської думки, передбачуваності.

Завданнями регуляторних органів, що мають регулювати економічну діяльність суб'єктів господарювання на ринку комунальних послуг, є:

- сприяння ефективному функціонуванню ринків комунальних послуг, що перебувають у стані природної монополії, та створення умов для конкуренції між господарюючими суб'єктами за входження на ці ринки;

- цінове регулювання або регулювання тарифів з використанням методів встановлення граничного рівня рентабельності (норми прибутку) або заохочувального регулювання, який у свою чергу має такі різновиди: метод встановлення граничного рівня ціни; метод встановлення граничного рівня доходу; метод плаваючої шкали; метод умовної конкуренції; метод часткового коригування витрат; метод регулювання шляхом визначення низки заохочувальних заходів, закріплених у договорі; метод цільового заохочення;

- забезпечення надійного контролю за господарською діяльністю суб'єктів природних монополій на локальних ринках.

Отже, Україні потрібна Концепція розвитку системи державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій на ринку комунальних послуг яка б визначала шляхи законодавчого врегулювання питань, пов'язаних з істотним поліпшенням державного регулювання у цій сфері.

Реформування системи державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій на ринку комунальних послуг, з урахуванням досвіду країн –кандидатів у члени ЄС повинне проводитися за чітко визначеним планом дій із зазначенням мети та строку виконання у два етапи протягом трьох років.

І етап (перший рік) – розмежування повноважень державних органів влади та органів місцевого самоврядування за такими напрямками:

- сільські, селищні, міські ради затверджують в порядку і в межах, визначених законодавством, тарифи на послуги централізованого постачання холодної та гарячої води, водовідведення, централізованого опалення, що надаються суб'єктами господарювання незалежно від форми власності (крім тих, що перебувають у спільній власності територіальних громад та/або користуються об'єктами спільної власності територіальних громад), розташованими на відповідній території; нормативи втрати води та теплової енергії під час їх виробництва та транспортування для таких суб'єктів господарювання; норми споживання комунальних послуг;

- районні та обласні ради затверджують в порядку і в межах, визначених законодавством, тарифи на послуги централізованого постачання холодної та гарячої води, водовідведення, централізованого опалення, що надаються суб'єктами господарювання, які перебувають у спільній власності територіальних громад та/або користуються об'єктами спільної власності територіальних громад району (області); нормативи втрати води та теплової енергії під час їх виробництва та транспортування для таких суб'єктів господарювання; норми споживання комунальних послуг;
- місцеві державні адміністрації контролюють дотримання органами місцевого самоврядування загальнодержавного законодавства та єдиної державної політики;
- Національна комісія регулювання електроенергетики України запроваджує регулювання тарифів на теплову енергію та гарячу воду для суб'єктів господарювання, що використовують установки комбінованого виробництва теплової та електричної енергії, потужність яких більше граничних показників, встановлених законодавством;
- центральний орган виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства:
 - ліцензує діяльність суб'єктів господарювання у сфері централізованого водопостачання та водовідведення, постачання теплової енергії для потреб опалення, крім тих, що використовують установки комбінованого виробництва теплової та електричної енергії, потужність яких більше граничних показників, встановлених законодавством;
 - розробляє концепцію та систему нормативно-правових актів щодо формування цін/тарифів на житлово-комунальні послуги, стандартів, нормативів, норм, порядків і правил у сфері комунальних послуг;
 - розробляє та затверджує умови і правила здійснення підприємницької діяльності суб'єктів природних монополій, зокрема правила надання населенню послуг водо-, теплопостачання та водовідведення і правила користування тепловою енергією;
 - проводить науково-обґрунтований перегляд нормативних актів, що визначають норми споживання, витрат і втрат під час надання послуг водо-, теплопостачання та водовідведення, для увідповіднення оплати за житлово-комунальні послуги до їхньої кількості та якості.

На II етапі (другий - третій рік) утворюється Національна комісія регулювання діяльності суб'єктів господарювання на ринку послуг водопостачання та водовідведення.

Для підвищення компетенції органів, які здійснюють регулювання, розробляються вимоги, що висуваються до членів регуляторних комісій, зокрема щодо наявності відповідної освіти, досвіду роботи тощо.

Для вдосконалення системи державного регулювання необхідно забезпечити чітке *розмежування функцій* державного управління та функцій державного регулювання через відокремлення (в межах одного органу) процесу ухвалення регуляторних рішень від процесу ухвалення управлінських рішень.

Для цього необхідно розробити та затвердити спеціальний порядок ухвалення регуляторних рішень (рішень, які ухвалюють під час реалізації регуляторних функцій), який би:

- уможливував вирішення проблеми конфлікту інтересів;
- мінімізував усі форми політичного та економічного втручання в регуляторну діяльність органів, що виконують функції регулювання.

Головною особливістю такого порядку має стати колегіальність вироблення регуляторних рішень. Для забезпечення колегіальності при органах, що здійснюють регулювання, має бути створено колегіальні утворення (регуляторні комісії), які діятимуть на засадах незалежності, відкритості та гласності.

Отримано 22.08.2006

УДК 330.834

Т.В.УС, М.И.УС

Харьковский национальный экономический университет

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ

Рассматривается процесс глобализации, ее сущность, предпосылки и факторы; роль и значение международной миграции капитала.

Глобализация стала ключевым понятием, характеризующим процессы мирового развития на рубеже XX-XXI ст. Ее суть – в резком расширении и усложнении взаимосвязей и взаимозависимостей как людей, так и государств, что находит выражение в процессах формирования планетарного информационного пространства, мирового рынка капиталов, товаров, рабочей силы, в интернационализации проблем техногенного воздействия на природную среду.

Таким образом, феномен глобализации выходит за чисто экономические рамки, и охватывает, по нашему мнению, практически все сферы общественной деятельности, включая политику, идеологию,